

Κατά τη διάρκεια του πολέμου και της κατοχής...

Κυβέρνηση Ελλήνων συνεργατών (κυβερνήσεις δωσιλόγων)

Όταν τα γερμανικά στρατεύματα κατέκτησαν την Ελλάδα (Απρίλιος-Μάιος 1941), η νόμιμη ελληνική κυβέρνηση αναγκάστηκε να μεταβεί στην Αίγυπτο. Στην κατεχόμενη Ελλάδα διορίστηκαν «κυβερνήσεις» συνεργατών των κατακτητών, που ονομάστηκαν «δωσιλογικές» (δηλαδή, υπόλογες, που έπρεπε να δώσουν λόγο, να λογοδοτήσουν για το γεγονός ότι συνεργάστηκαν με τους κατακτητές). Οι «κυβερνήσεις» αυτές δεν είχαν καμία αναγνώριση από τους Έλληνες και τους Συμμάχους της χώρας στο εξωτερικό. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής διορίστηκαν τρεις διαδοχικές δωσιλογικές «κυβερνήσεις», με αντίστοιχους «πρωθυπουργούς» τον Γεώργιο Τσολάκογλου, τον Κωνσταντίνο Λογοθετόπουλο και τον Ιωάννη Ράλλη. Μετά την Απελευθέρωση, οι τρεις αυτοί «πρωθυπουργοί» δικάστηκαν και καταδικάστηκαν.

Πείνα

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής, και ιδιαίτερα τον χειμώνα του 1941-1942, οι Έλληνες υπέφεραν από τον λεγόμενο Μεγάλο Λιμό, εξαιτίας του οποίου έχασαν τη ζωή τους από την πείνα περίπου 250.000 άνθρωποι. Η επίταξη των τροφίμων από τους κατακτητές και ο ναυτικός αποκλεισμός από τους Συμμάχους, που είχε ως στόχο την αποδυνάμωση των δυνάμεων κατοχής, οδήγησε σε μια πρωτοφανή λιμοκτονία, η οποία έχει

χαραχθεί στη μνήμη των Ελλήνων ως τις μέρες μας. Οι άνθρωποι πέθαιναν από έλλειψη τροφής και κάθε μέρα βρισκονταν καινούρια πτώματα στους δρόμους, ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα. Μετά την άρση του ναυτικού αποκλεισμού το 1942, πραγματοποιήθηκε ανατροφοδοσία της Ελλάδας από τον Διεθνή Ερυθρό Σταυρό και μειώθηκε ο αριθμός των θανάτων από την πείνα.

Μπλόκα

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής στην Ελλάδα, τα ναζιστικά γερμανικά στρατεύματα σε συνεργασία με τα ελληνικά τάγματα ασφαλείας, διενεργούσαν τα λεγόμενα «μπλόκα». Ήταν επιχειρήσεις κατά τις οποίες οι κατακτητές συγκέντρωναν όλο τον ανδρικό πληθυσμό μιας περιοχής, συνήθως άνω των δεκατεσσάρων ετών. Κάποιους τους σκότωναν επί τόπου, ενώ άλλους τους έστελναν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Τα πιο μεγάλα μπλόκα έγιναν σε εργατικές και προσφυγικές περιοχές, όπως η Καλλιθέα, η Κοκκινιά, το Περιστέρι και η Νέα Ιωνία, στην Αθήνα, και η Καλαμαριά, στη Θεσσαλονίκη.

Στρατόπεδα συγκέντρωσης

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά και πριν από αυτόν, οι Γερμανοί ναζιστές οργάνωσαν στρατόπεδα, όπου συγκέντρωναν, ανάγκαζαν να δουλεύουν καταναγκαστικά γι' αυτούς και εξόντωναν συστηματικά πολιτικούς

αντιπάλους, αντιστασιακούς και αιχμαλώτους. Στο στόχαστρό τους είχαν θέσει κυρίως τους Εβραίους καθώς και μέλη άλλων μειονοτήτων. Στο δίκτυο αυτό των στρατοπέδων, που εξαπλώθηκε σε όλη την κατακτημένη Ευρώπη, πραγματοποιούνταν βασανιστήρια, ομαδικές εκτελέσεις και λειτουργούσαν θάλαμοι αερίων. Η ύπαρξη αυτών των στρατοπέδων και ο τρόπος λειτουργίας τους, που οδήγησε στην εξόντωση εκατομμυρίων ανθρώπων, αποτέλεσαν μια από τις πιο φρικιαστικές όψεις του ναζισμού. Το μεγαλύτερο στρατόπεδο συγκέντρωσης ήταν αυτό του Άουσβιτς στην Πολωνία. Άλλα μεγάλα στρατόπεδα συγκέντρωσης ήταν στο Νταχάου, στο Μπούχενβαλντ, στο Μάουτχάουζεν και στην Τρεμπλίνκα.

Μαύρη Αγορά

Από τις πρώτες μέρες της γερμανικής κατοχής στην Ελλάδα, παρουσιάστηκαν ελλείψεις και αύξηση τιμών σε είδη πρώτης ανάγκης. Ιδιαίτερα τον χειμώνα του 1941-1942, η πείνα και οι αρρώστιες εξόντωναν μεγάλο μέρος του πληθυσμού κυρίως στα αστικά κέντρα. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες της πείνας και της εξαθλίωσης, άνθισε η λεγόμενη μαύρη αγορά: το παράνομο εμπόριο ειδών πρώτης ανάγκης σε ιδιαίτερα υψηλές τιμές. Διάφοροι επιτήδειοι εκμεταλλεύονταν τις ελλείψεις, πουλώντας πολύ ακριβά προϊόντα που προμηθεύονταν με ύποπτους τρόπους. Πολλοί άνθρωποι αναγκάστηκαν να ανταλλάξουν ακόμα και την ακίνητη περιουσία τους για μικρές ποσότητες τροφίμων.

Οι Ναζιστές Γερμανοί κατακτητές επιδείκνυαν παντού και πάντα την μόνη ανωτερότητα που είχαν και τους την έδινε η δύναμη των όπλων: Σε όλες τις κατακτημένες χώρες και βέβαια στην Ελλάδα, όπου εκδηλώθηκε μεγάλη αντίσταση, τα μικρά ολοκαυτώματα ως αντίποινα και μετά από μπλόκα χωριών ή ομάδων αμάχων και φυλακισμένων, ήταν καθημερινή συνήθεια.

Σε εκατοντάδες χωριά και τοποθεσίες της Ελλάδας υπάρχουν μνημεία που το υπενθυμίζουν, μαζί με κάποιους λίγους ακόμα, γέροντες σήμερα, μικρά παιδιά τότε, που έζησαν τα μπλόκα και τις εκτελέσεις των οικογενειών τους.

Στο σχολικό βιβλίο Ιστορία Γενικής Παιδείας Γ' Λυκείου στο σχετικό κεφάλαιο «η Συμμετοχή της Ελλάδας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η Εθνική Αντίσταση» περιλαμβάνεται αναλυτικός χρονολογικός κατάλογος με μερικές μόνο από τις εκατόμβες θυμάτων της Ναζιστικής Κατοχής στην Ελλάδα.

Σεπτέμβρης και Οκτώβρης 1941

Εξοντώνονται από τους
Βουλγάρους 5.016
κάτοικοι της **Δράμας**,
του **Δοξάτου** και
των **χωριών της**
περιοχής.

12 Μαρτίου 1943

Πυρπόληση **Τσαρίτσανης**
Ελασσόνας και εκτέλεση
40 κατοίκων, μεταξύ των
οποίων 2 ιερείς και 2
ανάπηροι πολέμου.

Η Τσαρίτσανη είχε καεί τον
Οκτώβρη του 1942, ενώ
τρίτη φορά κάηκε από τους
Γερμανούς τον Αύγουστο
του 1944.

16 Αυγούστου 1943

Εκτελούνται 317 κάτοικοι του χωριού **Κομμένο Άρτας**, ενώ βρίσκονταν σε γάμο στην πλατεία του χωριού, με άδεια που είχε δοθεί από τους ίδιους τους Γερμανούς.

13 Δεκεμβρίου 1943

Εκτελούνται 1.104
αγόρια και άνδρες
στα **Καλάβρυτα**.

5 Απριλίου 1944

Στο χωριό **Κλεισούρα**
Καστοριάς εκτελούνται
και καίγονται στη
συνέχεια 270 γέροντες
και γυναικόπαιδα.

1 Μαΐου 1944

Εκτελούνται
στο

Σκοπευτήριο
της

Καισαριανής

200 πολιτικοί
κρατούμενοι
των φυλακών
Χαϊδαρίου.

10 Ιουνίου 1944

Εκτελούνται
στο **Δίστομο**
Βοιωτίας 296
γυναικόπαιδα.

Γιατί;

Γιατί έγινε η Κατοχή; Με δυο μόνο λόγια:

Η Κατοχή της Ελλάδας από τη ναζιστική Γερμανία, τη φασιστική Ιταλία και τη Βουλγαρία είναι κομμάτι της ιστορίας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Είναι αποτέλεσμα της επεκτατικής και φιλοπόλεμης φύσης του ναζισμού και του φασισμού, που αιματοκύλισαν την Ευρώπη και τον κόσμο.

Τα χαρακτηριστικά του φασισμού και του ναζισμού είναι φιλοπόλεμα:

η υπεράσπιση του «αίματος και της γης», η ιδέα του εθνικού μεγαλείου, η φαντασίωση του ενιαίου και παντοδύναμου Έθνους, η λατρεία του Αρχηγού, η διεκδίκηση «ζωτικού χώρου», η εξολόθρευση των εχθρών του έθνους, η υποτίμηση και η περιφρόνηση των άλλων λαών, ο διαχωρισμός των λαών με βάση φυλετικά χαρακτηριστικά, που οδήγησε στο Ολοκαύτωμα των Εβραίων, η συναισθηματική και ηθικιστική αντιμετώπιση της πολιτικής, η λατρεία του ηρωισμού και της δράσης για τη δράση, ο μιλιταρισμός και η στρατιωτικοποίηση της κοινωνίας, η νομιμοποίηση και η εξιδανίκευση της βίας, της δύναμης και του μίσους, όλα οδηγούν κατευθείαν στην επεκτατική πολιτική, τον ιμπεριαλισμό, και στη λατρεία του πολέμου.

Αυτά τα χαρακτηριστικά, σε συνδυασμό με τα αισθήματα απογοήτευσης και ταπείνωσης του γερμανικού λαού, εξαιτίας της ήττας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο (1914 - 1918), αλλά και της μεγάλης οικονομικής κρίσης του 1929, εξηγούν το πώς φθάσαμε στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η επίθεση του Μουσολίνι εναντίον της Ελλάδας τον Οκτώβριο του 1940 εξηγείται από την επεκτατική φύση του ιταλικού φασιστικού καθεστώτος: θέλει να ισχυροποιήσει την παρουσία του στα Βαλκάνια (έχει ήδη κατακτήσει την Αλβανία το 1939) και κυρίως να αποδείξει ότι ο ηγέτης του είναι ικανός για στρατιωτικές επιτυχίες ανάλογες με εκείνες του Χίτλερ.

Η γερμανική επίθεση στην Ελλάδα τον Απρίλιο του 1941 οφείλεται στην αποτυχία του Μουσολίνι να κατακτήσει τη χώρα και στην επιθυμία της ναζιστικής Γερμανίας να ελέγξει τη βαλκανική χερσόνησο ενόψει της επικείμενης επίθεσής της στη Σοβιετική Ένωση: δεν θέλει να υπάρχει δυνατότητα βρετανικής στρατιωτικής δράσης από τον Νότο, καθώς Βρετανία και Ελλάδα ήταν συμμαχικές χώρες και βρετανικά στρατεύματα βρίσκονταν ήδη στην Ελλάδα, εξαιτίας του ελληνοϊταλικού πολέμου.

▲ Γερμανός κρατικός υπάλληλος μετράει τη μύτη ενός άντρα για να διαπιστώσει αν είναι Άριος ή όχι...

- Η επίθεση του Μουσολίνι εναντίον της Ελλάδας τον Οκτώβριο του 1940 εξηγείται από την επεκτατική φύση του φασιστικού καθεστώτος: θέλει να ισχυροποιήσει την παρουσία του στα Βαλκάνια (έχει ήδη κατακτήσει την Αλβανία το 1939) και κυρίως να αποδείξει ότι πραγματοποιεί στρατιωτικές επιτυχίες ανάλογες με εκείνες του Χίτλερ. Η Ιταλική Κυβέρνηση επέδωσε τελεσίγραφο στην Ελλάδα, με το οποίο απαιτούσε την ελεύθερη διέλευση των στρατευμάτων της στον Ελληνικό χώρο, από τις 6 π.μ. της 28/10/1940.

- Ο Μεταξάς άρχισε να το διαβάζει. Όταν τελείωσε την ανάγνωση κοίταξε κατά πρόσωπο τον Ιταλό πρέσβη και είπε: «Alors, c'est la guerre» (Λοιπόν, έχουμε πόλεμο).» Ο Μεταξάς ιδεολογικά άνηκε στον Άξονα. Όμως πολιτικά συνέχισε το έργο (σε ότι αφορά την οικονομική εξωτερική πολιτική) των κυβερνήσεων του Βενιζέλου κάτι που κράτησε την Ελλάδα, «δεμένη» στο Βρετανικό άρμα. Επιπλέον, είναι γνωστό πως ο Μεταξάς εκτιμούσε από την αρχή πως Γερμανοί και Ιταλοί, αργά ή γρήγορα θα χάσουν τον πόλεμο. Και κάπως έτσι η απάντηση του Μεταξά στο ιταλικό τελεσίγραφο δεν ήταν αποτέλεσμα ηρωισμού ή ιδεολογικής συνέπειας αλλά μια κίνηση στην οικονομική σκακιέρα και μια σωστή εκτίμηση της επόμενης ημέρας.

Ξέρεις ποια ήταν η πολεμική επιχείρηση των Γερμανών που είχε το κωδικό όνομα «Μαρίτα»;

Τον χειμώνα του 1940 – 1941, οι Ιταλοί υφίσταντο διαδοχικές ήττες από τον ελληνικό στρατό στην Αλβανία. Ο «υγιεινός περίπατος μέχρι την Ακρόπολη»

είχε μετατραπεί σε εφιάλτη για τον Ιταλό δικτάτορα Μπενίτο Μουσολίνι. Με προβληματισμό παρακολουθεί τις εξελίξεις και η ναζιστική Γερμανία. Ο Αδόλφος Χίτλερ ήθελε γρήγορο και νικηφόρο για τους Ιταλούς τέλος του πολέμου με την Ελλάδα. Ο Άξονας έπρεπε να έχει εξασφαλισμένα τα νώτα του στα Βαλκάνια, προκειμένου να πραγματοποιήσει σύντομα επίθεση κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Βάσει του σχεδίου, η Ρουμανία, η Βουλγαρία και η Γιουγκοσλαβία προσχωρούσαν στον Άξονα, ενώ η Ιταλία έπρεπε να καταλάβει την Ελλάδα. Τον Δεκέμβριο του 1940 καταστρώνουν σχέδιο επίθεσης και ανάπτυξης στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Το σχέδιο αυτό ονομάστηκε Επιχείρηση Μαρίτα.

-Γερμανική επίθεση στην Ελλάδα, διαμέσου Βουλγαρίας.

- Βρετανοί υποστηρίζουν στρατιωτικά τους Έλληνες.

-Παραδίδεται γερμανικό τελεσίγραφο κήρυξης του πολέμου στην Ελλάδα που, αν και ουδέτερη, αποδέχτηκε Βρετανική βοήθεια.

-Η επίθεση έγινε χερσαία και από αέρος, διαμέσου Γιουγκοσλαβίας, η οποία συμπεριλαμβανόταν στο σχέδιο Μαρίτα.

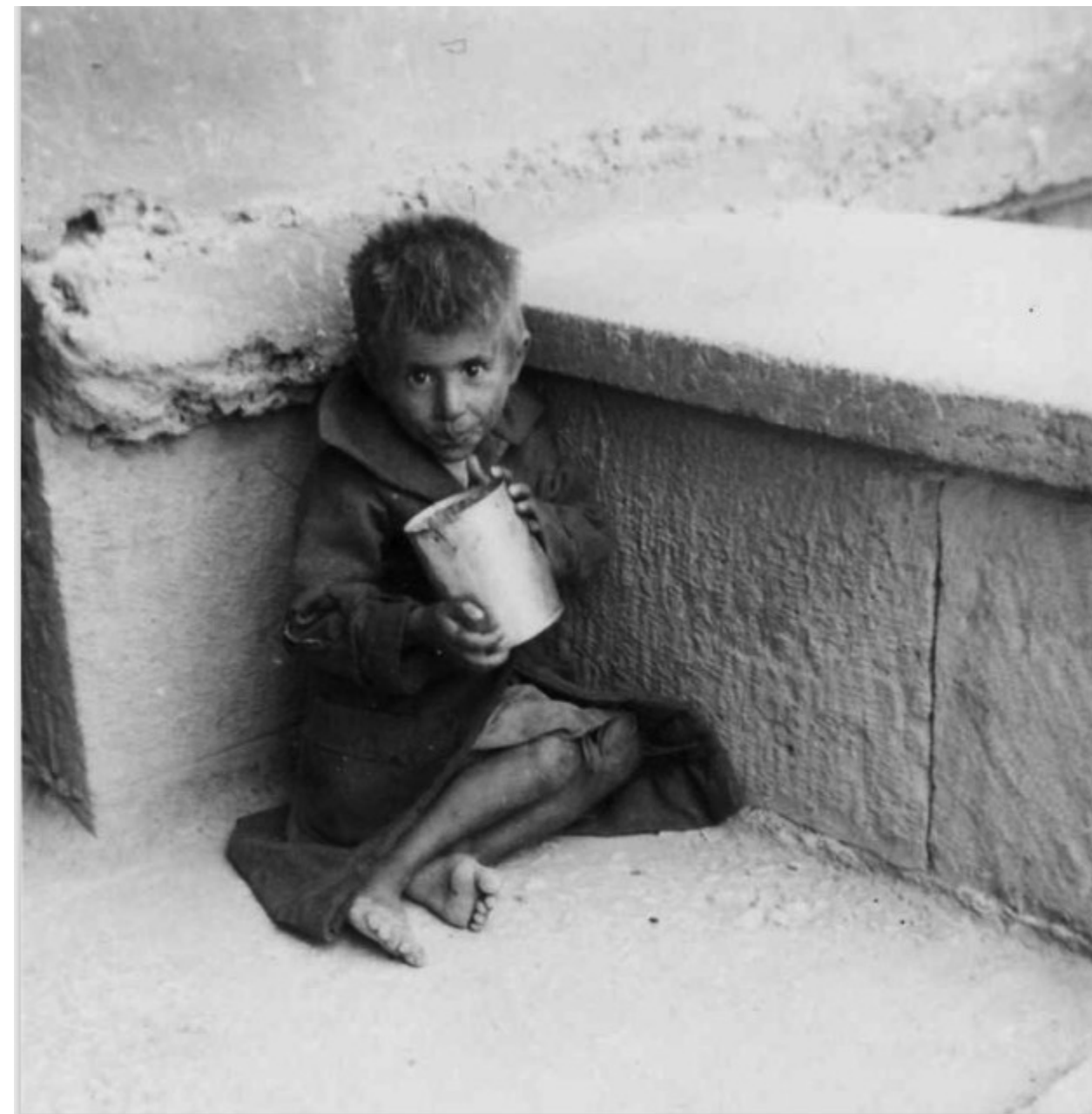
Πότε;

Απρίλιος 1941 – Οκτώβριος 1944

Τριάμισι χρόνια βάρβαρης κατοχής της Ελλάδας από τα στρατεύματα της ναζιστικής Γερμανίας και των συμμάχων της: της φασιστικής Ιταλίας και της Βουλγαρίας.

Χρόνια πείνας, τρόμου και αίματος, όπου οι Έλληνες χάνουν την ελευθερία τους και η ανθρώπινη ζωή δεν έχει πλέον καμία αξία.

Η Κατοχή της Ελλάδας είναι κομμάτι της ιστορίας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1939 – 1945), είναι η ελληνική συμμετοχή στο αιματηρό δράμα που προκάλεσαν οι δυνάμεις του φασισμού και του ναζισμού στην Ευρώπη και σε ολόκληρο σχεδόν τον κόσμο.

Ξυπόλητο τάγμα-<http://www.neanikoplano.gr/content/%CF%84%CE%BF-%CE%BE%CF%85%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B7%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%AC%CE%B3%CE%BC%CE%B1-barefoot-battalion>

Οι Γερμανοί θα αποχωρήσουν από την Ελλάδα, τον Οκτώβριο του 1944, αφού έχουν αρχίσει να ηττούνται από τους Συμμάχους στα μέτωπα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Είναι το τέλος της Κατοχής και ο ερχομός της Απελευθέρωσης: ο κόσμος πανηγυρίζει στους δρόμους και η κυβέρνηση του Γεωργίου Παπανδρέου φθάνει από την Αίγυπτο στην Αθήνα. Ο πόλεμος στην υπόλοιπη Ευρώπη και στον κόσμο θα συνεχιστεί μέχρι το καλοκαίρι του 1945. Η Απελευθέρωση έδωσε τέλος στη φρίκη της Κατοχής. Όμως, δυστυχώς, η Κατοχή και οι επιπτώσεις της είχαν διχάσει τους Έλληνες, διαμορφώνοντας τις συνθήκες για την έκρηξη του Εμφυλίου Πολέμου: την πιο ολέθρια συνέπειά της, καθώς το έδαφος στρώθηκε γι' αυτόν μέσα στα κατοχικά χρόνια.

Όμως Γιατί εμείς στην Ελλάδα δεν γιορτάζουμε την λήξη του πολέμου αλλά την έναρξη;

Όχι Γιατί δεν έκαναν οι Έλληνες κάτι για να βοηθήσουν στη λήξη του πολέμου. Έκαναν πολλά. Αυτοί εξάλλου σημείωσαν τις πρώτες νίκες κατά των κατακτητών.

Αλλά, ακολούθησε ο εμφύλιος...

Σεφέρης, αποσπάσματα από τον *Τελευταίο Σταθμό* (1944)

*Μικρός λαός και πολεμά...
από Τα 18 Λιανοτράγουδα της Πικρής Πατρίδας,*

Γιάννης Ρίτσος

Μελοποίηση Μίκης Θεοδωράκης

**Γιώργος Νταλάρας, Γλυκερία,
Νατάσσα Μποφίλιου, Μίλτος Πασχαλίδης**

<https://www.youtube.com/watch?v=8tIVdXJuGsY>

Τι με νοιάζει εμμένα;

Γιατί να ασχοληθώ με γεγονότα που έγιναν τόσα χρόνια προτού να γεννηθώ; Τι αξία έχει να διαβάσω για μια ιστορία που εγώ δεν έζησα ποτέ; Το παρόν δεν είναι ξεκομμένο από το παρελθόν. Το τι γίνεται σήμερα, ακόμη και το τι θα γίνει αύριο, εξαρτάται από το τι έγινε χθες

Άρα,

Για να καταλάβω το σήμερα και να βοηθήσω στη διαμόρφωση του αύριο πρέπει να ξέρω πολύ καλά αυτό που έγινε χθες.

**Time present and time past
Are both perhaps present in time future
And time future contained in time past.**

T.S. Eliot, *The Four Quartets* / Τ.Σ. Έλιοτ (Βρετανός ποιητής, 1888-1956)

**Όμως, με απλά λόγια
η απάντηση στο ερώτημα
Τι με νοιάζει εμένα
να ξέρω για την Κατοχή;
είναι αυτή:**

- Με νοιάζει να ξέρω για την Κατοχή γιατί τα εγκλήματα του φασισμού και του ναζισμού εναντίον της Ελλάδας και της ανθρωπότητας δεν πρέπει να ξεχαστούν ποτέ.
- Με νοιάζει να ξέρω γιατί και σήμερα νεοναζιστές και ανιστόρητοι θαυμαστές τους καλλιεργούν ιδέες και πρακτικές που η Ελλάδα και ο κόσμος τις έχει πληρώσει ακριβά.
- Με νοιάζει να ξέρω πώς οι ναζί και οι φασίστες οδήγησαν πολλούς Γερμανούς και Ιταλούς να πιστέψουν ότι τα προβλήματά τους θα μπορούσαν να λυθούν με το μίσος και τον ρατσισμό, με τη στοχοποίηση των Εβραίων και των μειονοτήτων, με τον πόλεμο, με την κατάργηση της δημοκρατίας.

Και ακόμα με νοιάζει να ξέρω:

- Πώς οι δημοκρατικοί λαοί όλου του κόσμου συμάχησαν για να παλέψουν ενωμένοι απέναντι στον φασισμό.
- Πώς οι Έλληνες, πολλές Ελληνίδες, αλλά και πολλοί άνθρωποι σε όλη την Ευρώπη, αντιστάθηκαν στον φασισμό.
- Με νοιάζει να ξέρω για το μεγαλείο της αντίστασης και της αλληλεγγύης που έδειξαν πολλοί Έλληνες στα χρόνια της Κατοχής, αλλά και για την ιδιοτέλεια της συνεργασίας και του προσωπικού οφέλους που έδειξαν κάποιοι άλλοι (συνεργάτες, καταδότες, μαυραγορίτες).
- Με νοιάζει να ξέρω πώς η ελληνική κοινωνία βρήκε το θάρρος και την αντοχή να ξεπεράσει τις δυσκολίες της Κατοχής και να παραμείνει όρθια.